

Vokiečių kalbos pasyvo pakaitalai ir jų ekvivalentai lietuvių kalboje

Jolanta Adomavičiūtė

Anotacija. Straipsnyje pateikta gretinamoji vokiečių kalbos pasyvo pakaitalų ir jų lietuviškų atitikmenų analizė. Analizuojama mokslinė literatūra apie vokiečių kalbos pasyvą ir jo pakaitalus, klasifikacijos lyginamos tarpusavyje. Sistemiskai išanalizavus mokslinę literatūrą, metodologiniu pagrindu empiriniam tyrimui atlikti buvo pasirinkta Hall ir Schreiner klasifikacija, kuri yra išsamiausia ir akcentuoja pasyvo pakaitalų modalumo aspektus. Tyrimui pasirinkta ekonomikos mokslų knyga N. Thom ir A. Ritz „Public Management. Innovative Konzepte zur Führung im öffentlichen Sektor“ ir jos vertimas į lietuvių kalbą „Viešojo vadyba. Inovaciniai viešojo sektoriaus valdymo metmenys“. Tiksliniai pavyzdžiai analizuojami morfologiniu aspektu, nustatomos vertimo transformacijos, vertimo galimybės bei tikėtini vertimo sunkumai. Tyrimo metu nustatytos vertimo transformacijos padeda geriau pažinti vokiečių kalbos pasyvo pakaitalų perteikimo lietuvių kalboje galimybes, abiejų kalbų struktūrinius skirtumus ir bendrumus.

Reikšminiai žodžiai: pasyvo pakaitalai; ekvivalentiškumas; atitikmenys; pasyvo pakaitalų klasifikacija; vertimo raštu transformacijos; kalbų struktūriniai skirtumai.

Įvadas

Analizuojant vokiečių ir lietuvių kalbas, priklausančias skirtingoms kalbų šakoms: lietuvių kalba – baltų kalbų šakai, o vokiečių kalba – germanų kalbų šakai, tikėtina, kad išryškės šių kalbų struktūrinių skirtumų – kalbinių raiškos priemonių būdingų vienai ar kitai kalbai.

Pasyvo pakaitalai – tai kalbinė raiškos priemonė, kuri vokiečių kalboje atlieka svarbų vaidmenį, pakeisdama pasyvą ir išreiškdamas modalumą. Ši vokiečių kalbos reiškinį tiria leksika, sintaksė, gramatika. Atlikti tyrimai išryškina vokiečių kalbos pasyvo pakaitalų klasifikaciją ir jų atliekamų funkcijų įvairovę. Vieni tyrimai išryškina, kokią funkciją pasyvo pakaitalai atlieka (Engel, 1988), kituose pateikiamos konstrukcijos, kuriomis galima pakeisti vokiečių kalbos pasyvą bei išryškinamos jų modalinės reikšmės (Hall ir Schreiner, 2001; „Duden“, 1998).

Nors vokiečių kalboje pasyvo pakaitalai nagrinėti įvairiais aspektais, tačiau iki šiol nėra tirta, kaip pasyvo pakaitalai galėtų būti verčiami į lietuvių kalbą, kokie galėtų būti jų lietuviški ekvivalentai. Siekiant išspręsti šią problemą, tyrimo objektu pasirinkti vokiečių kalbos pasyvo pakaitalai ir jų ekvivalentai lietuvių kalboje.

Darbo tikslas yra išanalizuoti vokiškus pasyvo pakaitalus ir jų lietuviškus ekvivalentus.

Siekiant įgyvendinti tikslą, iškelti šie uždaviniai:

- išanalizuoti sąvokas, remiantis sisteminės mokslinės analizės metodu;
- sudaryti pavyzdžių imtį;
- suklasifikuoti pavyzdžius, remiantis Hall ir Schreiner pateiktu vokiečių kalbos pasyvo pakaitalų suskirstymu;
- remiantis vokiško teksto pasyvo pakaitalais, rasti jų ekvivalentus lietuviškame tekste;

- išanalizuoti visus pavyzdžius morfologiniu aspektu ir nustatyti vertimo transformacijas;
- atlikti vertimo galimybių bei tikėtinų sunkumų analizę.

1. Vokiečių kalbos pasyvo pakaitalų apibrėžimas ir klasifikacijos

Šiame darbe analizuojami vokiečių kalbos pasyvo pakaitalai ir jų ekvivalentai lietuvių kalboje, todėl reikia apibrėžti, ką reiškia terminas ekvivalentiškumas. L. Pažūsis ir O. Armalytė (1990, p.57) teigia, kad ekvivalentiškumas

„...tai santykis tarp dviejų vienetų, turinčių tą pačią vertę ir prasmę. Vertimo vienetu gali būti atskiras žodis, žodžių junginys, frazė, sakinytis, paragrafas ar visas tekstas“.

Atliekant sisteminę literatūros analizę išryškėja, kad pagrindinį šio darbo objektą – vokiečių kalbos pasyvo pakaitalus – daugelis mokslininkų (Hall ir Schreiner, 2001; Helbig ir Buscha, 2001) apibūdina kaip veikiančios rūšies formas, turinčias pasyvo reikšmę. Pasyvo pakaitalai pakeičia pasyvą ir gali turėti įvairių modalinių reikšmių, pvz., gali reikšti būtinybę, galimybę, draudimą, liepimą, įsakymą ir pan.

Iš pasyvo pakaitalų apibrėžimo išryškėja, kad dėl jo nekyla didelių diskusijų, tačiau vis dar nesutariama dėl pasyvo pakaitalų klasifikacijos. Skirtingų autorių darbuose (Engel, 1988; „Duden“, 1998; Hall ir Schreiner, 2001) išryškėja vis kiti pasyvo pakaitalų klasifikavimo aspektai.

Pasak Engel (1988), pasyvo pakaitalai skirstomi į dvi grupes: leksinius ir sintaksinius pakaitalus. Prie sintaksinių pasyvo pakaitalų Engel priskiria:

- sangražinius veiksmažodžius, pvz.: *Dieses Buch liest sich nicht.*
- reikiamybės dalyvius, pvz.: *die noch zu diskutierende Frage*

Leksinius pasyvo pakaitalus Engel skirsto į:

- veikiamosios rūšies sakinius su subjektu *man*, pvz.: *Solche Hemde hat man doch heute nicht mehr*.
- beasmeniamame sakinyje naudojamus veiksmazodžius *es gibt, es gilt, es heißt*, pvz.: *Es gibt viel zu tun*.
- beasmeniamame sakinyje naudojamą sangražinį veiksmazodį *sich lassen*, pvz.: *Hier lässt sich gut leben*.

„Duden“ gramatikoje (1998) pateikiama kitokia nei Engel pasyvo pakaitalų klasifikacija. Priešingai nei Engel, „Duden“ pasyvo pakaitalų neskirsto į grupes, o pateikia konstrukcijas, kuriomis galima pakeisti vokiečių kalbos pasyvą. Be to, „Duden“ klasifikacijoje išryškėja kai kurios pasyvo pakaitalų modalinės reikšmės, kurių savo klasifikacijoje neišskiria Engel. Pasak „Duden“, pasyvo pakaitalai gali reikšti galimybę, leidimą, būtinybę ar paliepiamą. Remiantis „Duden“ klasifikacija, vokiečių kalbos pasyvo pakaitalai yra:

- veiksmazodžiai *bekommen/ erhalten/ kriegen* + neveikiamosios rūšies dalyvis, pvz.: *Er bekommt/ erhält/ kriegt (von Hans) das Buch geschenkt*.
- veiksmazodis *gehören* + neveikiamosios rūšies dalyvis, pvz.: *Ein solches Verhalten gehört bestraft*. Ši konstrukcija vartojama būtinybei ar paliepimui reikšti.
- sangražinis veiksmazodis *sich lassen* + bendratis, pvz.: *Die Tür lässt sich öffnen*. Šis pasyvo pakaitalas gali reikšti galimybę arba leidimą.
- veiksmazodžiai *sein (bleiben, stehen, geben, gehen)* + dalelytė *zu* + bendratis, pvz.: *Der Schmerz ist kaum zu ertragen*.
- funkciniai veiksmazodžių junginiai, pvz.: *Dies Verfahren findet in der Flugzeugortung vielfältige Anwendung*.
- sangražinių veiksmazodžių konstrukcijos, pvz.: *Die Tür öffnet sich*.
- žodžių darybos elementai, pvz.: *Der Kranke ist noch nicht transportfähig*.

Analizuojant Hall ir Schreiner (2001) pasyvo pakaitalų skirstymą išryškėjo, kad šių autorių klasifikacija apima pagrindines pasyvo pakaitalų konstrukcijas, kurias išskiria tiek Engel, tiek „Duden“. Kaip ir Engel, Hall ir Schreiner prie pasyvo pakaitalų priskiria sangražinius veiksmazodžius, konstrukciją *es gilt*, sangražinį veiksmazodį *sich lassen* su bendratimi. Kaip ir „Duden“, Hall ir Schreiner prie pasyvo pakaitalų priskiria sangražinį veiksmazodį *sich lassen* su bendratimi, pagalbinį veiksmazodį *sein* su dalelyte *zu*, funkcinį veiksmazodžių junginį bei žodžių darybos elementus. Be to, Hall ir Schreiner nagrinėja pasyvo pakaitalų modalines reikšmes, kurių visai nenagrinėja Engel ir tik kelias jų pamini „Duden“. Lyginant su Engel ir „Duden“, Hall ir Schreiner išsamiau analizuoja pasyvo pakaitalus, todėl Hall ir Schreiner klasifikacija buvo pasirinkta šio darbo metodologiniu tyrimo pagrindu. Hall ir

Schreiner klasifikacija išryškina šešias pasyvo pakaitalų grupes:

- pagalbinis veiksmazodis *sein* ir būdvardis su priesagomis *-bar/ -lich*. Šis pasyvo pakaitalas reiškia galimybę ir gali būti pakeistas pasyvu su modaliniu veiksmazodžiu *können*; pvz.: *Radiowecker sind als Radio und als Wecker verwendbar*.
- sangražinis veiksmazodis *sich lassen* ir bendratis. Šis pasyvo pakaitalas reiškia galimybę ir atitinka pasyvą su modaliniu veiksmazodžiu *können*; pvz.: *Streitigkeiten lassen sich nicht immer vermeiden*.
- pagalbinis veiksmazodis *sein*, dalelytė *zu* ir bendratis. Ši konstrukcija priklauso nuo konteksto gali turėti įvairių modalinių reikšmių, pvz., gali reikšti būtinybę, įsakymą, paliepiamą, galimybę, kartais draudimą; pvz.: *Für die Sicherheit im Labor ist noch viel zu tun*.
- funkciniai veiksmazodžių junginiai, pakeičiantys pasyvą. Juos sudaro veiksmazodis, kurio funkcija yra pagalbinė, o reikšmė priblėsusi, ir daiktavardis; pvz.: *Steuerbetrag steht unter Strafe*.
- sangražiniai veiksmazodžiai, turintys pasyvo reikšmę, vartojami galimybei reikšti. Šie veiksmazodžiai atitinka pasyvą su modaliniu veiksmazodžiu *können*; pvz.: *Nicht jedes Material verarbeitet sich problemlos*.
- konstrukcija *es gilt*, dalelytė *zu* ir bendratis. Ši konstrukcija vartojama būtinybei, paliepimui reikšti; pvz.: *Viele Aufgaben galt es zu bewältigen*.

Mokslinės literatūros apžvalga rodo, kad vokiečių kalbos pasyvo pakaitalai buvo ir vis dar yra daugelio mokslininkų tyrimo objektas (Engel, 1988; „Duden“, 1998; Rug, 1993; Hall ir Schreiner, 2001; Helbig ir Buscha, 2001). Sistemine mokslinė analizė atskleidė skirtingą autorių požiūrį į pasyvo pakaitalų klasifikavimą. Atlikus skirtingų autorių (Engel, 1988; „Duden“, 1998; Hall ir Schreiner, 2001) pasyvo pakaitalų klasifikacijų analizę, buvo pasirinkta Hall ir Schreiner (2001) klasifikacija. Šioje klasifikacijoje yra išskiriamos pagrindinės pasyvo pakaitalų konstrukcijos, kurios yra išskiriamos ir kitų autorių (Engel, 1988; „Duden“, 1998). Be to, autorės nagrinėja pasyvo pakaitalus modalumo aspektu, kuris nėra aiškiai išryškintas Engel ir „Duden“ klasifikacijose. Hall ir Schreiner pasyvo pakaitalų klasifikacija yra šio darbo metodologinis pagrindas empiriniam tyrimui atlikti.

2. Metodologija

Teorinėje darbo dalyje sisteminė literatūros analizė išryškino skirtingą autorių požiūrį (Engel, 1988; „Duden“, 1998; Hall ir Schreiner, 2001) į pasyvo pakaitalų skirstymą. Išanalizavus minėtų autorių klasifikacijas ir palyginus jas tarpusavyje, buvo pasirinkta Hall ir Schreiner (2001) klasifikacija, kuri yra metodologinis pagrindas gretinamajai analizei atlikti.

Remiantis atsitiktine segmentine teksto atranka buvo surinkti 248 vokiški ir lietuviški pavyzdžiai – vokiečių kal-

bos pasyvo pakaitalai ir jų ekvivalentai. Pavyzdžiai išrinkti iš N. Thomo ir A. Ritzo knygos „Public Management. Innovative Konzepte zur Führung im öffentlichen Sektor“ ir jos vertimo į lietuvių kalbą „Viešojo vadyba. Inovaciniai viešojo sektoriaus valdymo metmenys“.

Surinkti vokiečių pavyzdžiai buvo suskirstyti pagal teorinėje darbo dalyje aprašytą Hall ir Schreiner klasifikaciją į 6 grupes ir sugrupuoti su jų lietuviškais ekvivalentais.

Tyrimo metu buvo atlikta vokiečių kalbos pasyvo pakaitalų ir jų atitikmenų lietuvių kalboje gretinamoji analizė, nustatytos pasyvo pakaitalų vertimo į lietuvių kalbą galimybės bei tikėtini vertimo sunkumai.

3. Vokiečių kalbos pasyvo pakaitalų ir jų lietuviškų atitikmenų analizė

Teorinės literatūros apžvalga neišryškina pasyvo pakaitalų vertimo į lietuvių kalbą savitumų ir neatskleidžia, kokios lietuvių kalbos konstrukcijos galėtų būti ekvivalentiškos atitinkamiems vokiečių kalbos pasyvo pakaitalams. Šis tyrimas galėtų būti įrodymas, kad vokiečių kalbos pasyvo pakaitalai yra verčiami į lietuvių kalbą ir egzistuoja jų lietuviški ekvivalentai.

3.1. Vokiečių kalbos pasyvo pakaitalų raiška lietuvių kalboje

Atlikus vokiečių kalbos pasyvo pakaitalų ir jų atitikmenų lietuvių kalboje gretinamąją analizę nustatyta, kad pasyvo pakaitalai lietuvių kalboje reiškiami įvairiomis konstrukcijomis, tarp jų ir veikiančios rūšies veiksmožiais, taip pat ir sangražiniais bei modaliniais veiksmožiais, pvz.:

- veikiančios rūšies veiksmožių formomis (taip pat ir sangražiniais veiksmožiais), pvz.:

Die folgenden Tendenzen zur Gestaltung der Personalfunktion im öffentlichen Sektor unter NPM zeigen sich aufgrund dieser Analyse (...)

Ši analizė išryškina šias NVV personalo funkcijų formavimo tendencijas (...)

Management staatlicher Institutionen erfährt auch durch den Einsatz von neu ausgestalteten Anreizsystemen sowie die Einführung von Kostenrechnung und Controlling einen starken Wandel.

Valstybinių institucijų vadyba taip pat stipriai keičiasi dėl jose diegiamos naujos skatinimo sistemos, įvedamos sąnaudų apskaitos ir kontrolės.

- modaliniu veiksmožiu galėti su bendratimi, pvz.:

Die kulturellen Ausprägungen einer Arbeitsgruppe oder einer gesamten Institution können demnach innovationsförderlich oder –hemmend sein.

Atitinkamai skatinti arba stabdyti inovacijas gali darbo grupės arba visos instancijos kultūros būklė.

Tačiau išryškėja, kad dažniausiai vokiečių kalbos pasyvo pakaitalai į lietuvių kalbą yra perteikiami dalyvinėmis konstrukcijomis, kurios gali būti vartojamos su pagalbinio veiksmožiu ar be jo, pasitaiko konstrukcijų ir su moda-

liniais veiksmožiais. Dalyvinės konstrukcijos pasižymi įvairove.

Dalyviai gali būti veikiančios ir neveikiančios rūšies, esamojo ir būtojo laiko, pvz.:

- pagalbinis veiksmožis *būti* ir esamojo laiko neveikiamieji dalyviai (ši konstrukcija vartojama ir be pagalbinio veiksmožio), pvz.:

Die Innovation als Resultat eines umfangreichen Prozesses mit kreativen, analytischen und handlungsorientierten Elementen ist schlecht voraussehbar (...)

Inovacija, kaip platus procesas, turintis kūrybinių, analitinių ir į rezultatą orientuotų elementų, yra sunkiai prognozuojama (...)

Die vier Phasen eines Veränderungsvorhabens (...) sind in der Praxis nicht immer modellhaft durchzuführen (...)

Šios keturios kaitos stadijos (...) praktiškai ne visuomet įgyvendinamos pagal pavydžių modelius (...)

- konstrukcija, sudaryta iš modalinio veiksmožio, pagalbinio veiksmožio *būti* ir esamojo laiko neveikiamųjų dalyvių, pvz.:

Denn erstens sind die Aufgaben staatlicher Organisationen denjenigen von privatwirtschaftlichen nicht generell gleichzusetzen (...)

Nes visų pirma ne visi valstybinių organizacijų ir privataus ūkio uždaviniai gali būti palyginami (...)

- pagalbinis veiksmožiu *būti* ir būtojo laiko neveikiamieji dalyviai (ši konstrukcija vartojama ir su modaliniais veiksmožiais), pvz.:

Ist die Veränderungsmassnahme sehr schnell durchzuführen, ist der Einbezug einer breiteren Gruppe jedoch hinderlich für die Zielerreichung.

Jei kaitos priemonės turi būti įdiegtos greitai, tai vargu ar pokyčių procesuose gali dalyvauti didesnės grupės.

Innovationsanstrengungen richten sich folglich weniger auf die Qualitätserhöhung und Erneuerung von Verwaltungsleistungen (...)

(...) todėl inovacinės pastangos yra mažai skirtos kokybei didinti ir administravimo paslaugoms atnaujinti (...)

Hinzu kommt, dass sich die unterschiedlichen Staats- und Verwaltungstätigkeiten von der Hoheitsverwaltung bis zur Leistungsverwaltung letztlich auch nicht eindeutig einem staatsleitenden Grundsatz zuordnen lassen.

Reikia pridurti, kad, remiantis teisinės valstybės principais, skirtinga valstybinė ir administracinė veikla, pradedant aukščiausiąja administracija ir baigiant vykdančiąja grandimi, taip pat negali būti vienprasmiai paskirstyta.

Nors tyrimas atskleidžia, kad vokiečių kalbos pasyvo pakaitalus galima perteikti įvairiomis lietuvių kalbos konstrukcijomis, tačiau tyrimo metu išryškėja kai kurių vertimo dėsningumų, t.y. pasyvo pakaitalai lietuvių kalboje

gali būti išreikšti adekvačiomis konstrukcijomis, neatliekant vertimo transformacijų. Šie atvejai pastebėti, kai:

- pasyvo pakaitalai „es *gilt*+zu+Infinitiv“ į lietuvių kalbą verčiami konstrukcija, sudaryta iš veiksmažodžio *reikėti* (*derėti*) ir bendraties, pvz.:

Aber auch in dieser Phase gilt es mit kritischer Distanz darüber nachzudenken, (...)

Tačiau ir šioje fazėje reikia kritiškai mąstyti apie tai, (...)

- vokiečių kalbos sangražiniai veiksmažodžiai, turintys pasyvo reikšmę, lietuvių kalboje taip pat reiškiami sangražiniais veiksmažodžiais, pvz.:

Die Förderung von Andersartigkeit drückt sich darin aus, dass Autonomie und Verantwortlichkeit zentrale Werte der Organisationskultur sind.

Parama kitokiai minčiai pasireiškia tuo, kad esminė vieta suteikiama organizacijos kultūros autonomijai ir atsakomybei.

Šie empirinio tyrimo pavyzdžiai išryškina, kad nepaisant lietuvių kalbos konstrukcijų gausos, kuriomis vokiečių kalbos pasyvo pakaitalai gali būti išreikšti, egzistuoja visiškai vokiečių kalbos pasyvo pakaitalų ekvivalentai lietuvių kalboje.

Empirinis tyrimas išryškina šio darbo įvade iškeltą problemą, kaip vokiečių kalbos pasyvo pakaitalai galėtų būti verčiami į lietuvių kalbą ir kokie yra galimi jų lietuviški ekvivalentai. Empirinio tyrimo pavyzdžių gretinamoji analizė išryškina lietuvių kalbos konstrukcijų, kuriomis vokiečių kalbos pasyvo pakaitalai gali būti išreikšti, įvairovę.

3.2. Vokiečių kalbos pasyvo pakaitalų vertimo ypatumai

Rezultatai, gauti gretinant vokiečių kalbos pasyvo pakaitalus ir jų ekvivalentus vertime į lietuvių kalbą, patvirtina prielaidą, kad verčiant kyla sunkumų dėl skirtingų abiejų kalbų struktūrų. Tyrimo metu išryškėja, kad kartais vertėjas verčia savo nuožiūra, t.y. neišlaiko nuosakos, vienas laikas vokiečių kalbos tekste keičiamas kitu laiku vertime į lietuvių kalbą, pvz.:

Manche Innovation fand (im ersten Anlauf) nur deshalb Akzeptanz, weil für die Pilotgruppe, die denkbar günstigen Bedingungen geschaffen wurden (...)

Kai kurioms inovacijoms yra pritariama tik dėl šių idėjų priimtumo gana siaurai pilotinei žmonių grupei, nes jos šiai grupei gali sukurti numanomi geresnės sąlygos (...)

Šiame pavyzdyje pasyvo pakaitalas *fand Akzeptanz* yra būtojo laiko, tačiau vertėjas lietuvių kalbos vertime naudoja esamąjį laiką – *yra pritariama*.

Vienas iš pasiūlymų kaip galima būtų išverti ir išlaikyti vienodą laiką abiejuose sakiniuose būtų:

Kai kurioms inovacijoms buvo pritariama tik dėl šių idėjų priimtumo gana siaurai pilotinei žmonių grupei, nes jos šiai grupei gali sukurti numanomi geresnės sąlygos (...)

(...) bei denen unter anderem die Fachpromotoren zum Einsatz gelangen.

(...) tai leistų dalykų promotoriams vėliau iš visų jėgų imtis darbo.

Šis pavyzdys atskleidžia, kad verčiant neišlaikoma nuosaka: vokiškame sakinyje – tiesioginė nuosaka (*zum Einsatz gelangen*), o lietuviškame sakinyje – tariamoji nuosaka (*leistų imtis darbo*).

Siekiant išlaikyti vienodą nuosaką abiejuose sakiniuose, galima būtų versti:

(...) dalykų promotoriai vėliau iš visų jėgų ėmėsi darbo.

Empirinio tyrimo metu išryškėja, kad vertėjui sunkumų kelia vokiečių kalbos pasyvo pakaitalų modalinės reikšmės. Pasyvo pakaitalai gali turėti įvairių modalinių reikšmių, pvz. gali reikšti būtinybę, galimybę, draudimą, liepimą, įsakymą ir pan. Vertėjui ne visada pavyksta tinkamai perteikti modalumą, pvz.:

Zunächst gilt es, noch einmal auf die Einordnung des Innovationsmanagements in das IOP-Führungskonzept hinzuweisen.

Iš pradžių dar kartą atkreipsime dėmesį į inovacijų vadybos sampratą pagal IOP valdymo koncertą.

Šiame pavyzdyje *es gilt hinzuweisen* reiškia būtinybę, kurios vertėjas visai neišreiškė, išversdamas šį pasyvo pakaitalą būsimuoju laiku – *atkreipsime dėmesį*. Lietuvių kalboje vienas iš būdų išreikšti modalumą yra modalinių veiksmažodžių vartojimas.

Verčiant šį sakinį galima būtų vartoti modalinį veiksmažodį *turėti*, pvz.:

Iš pradžių dar kartą turime atkreipti dėmesį į inovacijų vadybos sampratą pagal IOP valdymo koncertą.

(...) die es mit Hilfe angemessener personalwirtschaftlicher Führungsinstrumente (...) zu überwinden gilt.

(...) kuriuos galima įveikti pasitelkiant tinkamus valdymo instrumentus.

Šiame pavyzdyje vertėjas išreiškė pasyvo pakaitalo *gilt zu überwinden* modalumą, vartodamas modalinį veiksmažodį *galima*, tačiau pasirinko netinkamą modalinį veiksmažodį, nes šis pasyvo pakaitalas reiškia būtinybę, o ne galimybę, kaip vertėjas išreiškė, todėl tiksliau būtų galima versti, vartojant modalinį veiksmažodį *turėti*, pvz.:

(...) kuriuos turime įveikti pasitelkdami tinkamus valdymo instrumentus.

Išvados

Atlikus vokiečių kalbos pasyvo pakaitalų ir jų lietuviškų ekvivalentų analizę, išryškėjo šios išvados:

1. Gretinant vokiečių kalbos pasyvo pakaitalus ir jų ekvivalentus lietuvių kalboje išryškėjo, kad pasyvo pakaitalai yra verčiami į lietuvių kalbą įvairiomis konstrukcijomis, bet dažniausiai dalyvinėmis:

- pagalbinio veiksmažodžiu būti ir esamojo laiko neveikiamaisiais dalyviais;
- konstrukcija, sudaryta iš modalinio veiksmažodžio, pagalbinio veiksmažodžio būti ir esamojo laiko neveikiamųjų dalyvių;

- esamoji laiko neveikiamaisiais dalyviais su bendratimi;
 - modaliniu veiksmažodžiu *galėti* su bendratimi;
 - pagalbiniu veiksmažodžiu *būti* ir būtojo laiko neveikiamaisiais dalyviais;
 - veikiamosios rūšies veiksmažodžių formomis.
2. Kai kurie pasyvo pakaitalai lietuvių kalboje gali būti išreikšti adekvačiomis konstrukcijomis, neatliekant vertimo transformacijų, kai:
- pasyvo pakaitalai „*es gilt+zu+Infinitiv*“ į lietuvių kalbą verčiami konstrukcija, sudaryta iš veiksmažodžių *reikėti*, *derėti* ir bendraties,
 - vokiečių kalbos sangražiniai veiksmažodžiai, turintys pasyvo reikšmę, lietuvių kalboje taip pat reiškiami sangražiniais veiksmažodžiais.
3. Vokiečių kalbos pasyvų pakaitalų vertimas į lietuvių kalbą gali kelti sunkumų perteikiant nuosaką, laiką, modalumą. Jei vertėjas nežino tiksliai kokio pasyvo pakaitalai kokias modalines reikšmes turi, jis gali klaidingai išversti, neperteikdamas visų niuansų, tuo pačiu nuskurdindamas tekstą. Netikslumų tekste gali taip pat atsirasti, jei vertėjas neįsigilina koks laikas ar nuosaka

pavartoti tekste. Šie netikslumai gali būti labai reikšmingi, nes mokslinio teksto žanras reikalauja tikslumo.

Literatūra

1. Armalytė, O., Pažūsis, L., 1990. *Vertimo teorijos pradmenys*: (mokymo priemonė). Vilnius: Vilniaus universitetas, 1990.
2. Buscha, J., Helbig, G., 2001. *Deutsche Grammatik*. Berlin und München: Langenscheidt.
3. Duden, 1998. *Grammatik der deutschen Gegenwartssprache*. Mannheim. Leipzig: Dudenverlag.
4. Duden, 1998. *Die Grammatik*. Leipzig, Dudenverlag.
5. Engel, U., 1988. *Deutsche Grammatik*. Heidelberg: Julius Groos Verlag.
6. Fleischer, W., Barz, I., 1995. *Wortbildung der deutschen Gegenwartssprache*. Tübingen: Max Niemeyer Verlag.
7. Hall, K., Schreiner, B., 2001. *Übungsgrammatik Deutsch als Fremdsprache für Fortgeschrittene*. Max Hueber Verlag.

Šaltiniai

1. Thom, N., Ritz, A., 2000. *Public Management. Innovative Konzepte zur Führung im öffentlichen Sektor*. Gabler, Wiesbaden.
2. Thom, N., Ritz, A., 2004. *Viešojo vadyba. Inovaciniai viešojo sektoriaus valdymo metmenys*. Vilnius: LTU leidybos centras.

Jolanta Adomavičiūtė

Substitutes of Passive Voice in German and Their Equivalents in Lithuanian

Summary

This paper presents the contrastive analysis of substitutes for passive voice in German scientific text and their translation into Lithuanian. Substitutes for passive voice, which are active verb forms with passive meaning, are used to replace the passive voice in German. Translation of German substitutes for passive into Lithuanian might encounter some difficulties, since there are no substitutes for passive voice in Lithuanian. The research aim of this article is to analyze substitutes for passive voice in German and their equivalents in Lithuanian, as well as to highlight the problems and possibilities for translation. The empirical analysis based on samples from the scientific text by N. Thom and A. Ritz (2000) "Public Management. Innovative Konzepte zur Führung im öffentlichen Sektor" and its translation into Lithuanian "Viešojo vadyba. Inovaciniai viešojo sektoriaus valdymo metmenys". The research objectives of this paper are as follows: the definition and classification of substitutes for passive voice; comparative analysis of different classifications of substitutes for passive voice; morphological analysis of passive voice in German and their equivalents in Lithuanian within the framework of Hall's and Schreiner's (2001) classification. The research results reveal translation possibilities of passive substitutes which might help to develop translation techniques.

Straipsnis įteiktas 2009 03
Parengtas spaudai 2009 05

Apie autorę

Jolanta Adomavičiūtė, Kauno technologijos universiteto Humanitarinių mokslų fakulteto Kalbotyros katedros studijų programos *Technikos kalbos* vertimas ir lokalizacija magistrė.

Mokslinės veiklos sritys: vertimas, lokalizacija.

Adresas: Kauno technologijos universitetas, Humanitarinių mokslų fakultetas, Kalbotyros katedra, Gedimino g. 43, 44240 Kaunas.

El. paštas: adomaviciute333@yahoo.com

DOI: 10.5755/j01.sal.1.14.43331